

Forum Ecclesiasticum

In Quo Jus Canonicum Universum, Librorum Ac Titulorum Ordine Per Quæstiones Et Responsa, Tam Canonistarum Veterum & Recentiorum, quàm Legistarum, in iis, quæ Utrique Juri, Canonico Et Civili Communia Sunt, Authoritate stabilita, Methodo clara & facili explanantur

Leuren, Peter

Moguntiae, 1720

Titulus XIV. De Clericis pugnantibus in duello.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73982](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73982)

incipit: *passiones*, idque propter immodicos sumptus, quibus in splendorem & apparatus profusus nobiles exhausti aliique fideles ab ordinario terræ sanctæ subsidio & assumptione S. Crucis abstraherentur, ut cum Gonz. *in c. 2. h. t. n. 7.* notant A. A. quæ tamen constitutio censuraque in ea contentæ ad instantiam Regis Galliarum, Germaniarumque Principum & Magnatum à Joanne XXII. in *extrav. unic. h. t. revocatæ*, unde hodiecum istiusmodi torneamenta & ludii equestres in nativitate, inauguratione, nuptiis Principum exerceri soliti, Laicis non sunt interdicti, si cum debita moderatione ita instituantur, ut periculum cædis aut gravis vulneris absit, ramethi quandoque casu & per accidens interveniat homicidium aliquod, ita Arg. *cu. extrav. Nav. man. c. 15. n. 9. § 21.* Abb. *in c. 1. h. t. & Barb. ibid. n. 2. & Gonz. n. 6.* Dixi: *Laicis*, quia Clericis præsertim in Sacris Ordinibus & Dignitatibus constitutis, torneamenta utroque modo accepta sunt interdicta. Gonz. *l. c. Sylv. v. Ludus & torneamenta.* Clarus, *v. Ludus.* Tusch, *v. Ludus, concl. 456.* juxta Decretum Concilii Herbipol. celebrati tempore Honorii IV. *can. 4. ubi: hactenus nuda & torneamenta Clericis, qui sunt in dignitatibus, personalibus & Sacris Ordinibus constituti, hoc edicto perpetuo noverint interdicta, item juxta Decretum Concilii Salisburgensis.*

Quest. 268. Quenam pœne statuta excentibus torneamenta?

1. Resp. Primò: Pœnæ pugnantium in torneamenti primi generis est, quòd si quis in eis occumbat, occisor veri homicidii & pœnarum illius utroque jure statutarum sit reus. Host. *in sum. h. t. n. 3.* Pirh. *h. t. n. 2.* Wiestn. *n. 3.* Reiffenst. *n. 6.* occisus verò Laicus, etsi ei ante obitum non negentur Ecclesiæ Sacramenta, mortuo tamen denegatur sepultura Ecclesiastica, juxta expressum textum *c. 1. h. t.* illi verò, qui non ex animo in iis pugnandi accesserunt, sed alio fine, etiam curiositatis, spectatores illis assistunt, casu, quo ibidem ex infortunio pereant, sepultura Ecclesiastica non privantur.

2. Resp. Secundò: Clericis exercentibus torneamenta primi generis, si quis in iis occubuerit, in pœnam statuitur privatio oblationum & orationum publicarum, per *Can. quicumque Clericus. 3. q. 4.* non tamen privato sepultura ecclesiasticæ. In torneamentis verò posterioris generis pugnantibus statuitur excommunicatio per Concil. Salisburg. ut referente Gonz. *l. c. n. 6. § 11.* Wiestn. *h. t. n. 5.* Reiffenst. *n. 9.*

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

Quest. 269. Quid & quotuplex sit duellum?

1. Resp. Duellum sic dictum, quasi bellum duorum, in proprio sensu hujus rubricæ rectè definitur, quòd sit singularis pugna duorum inter se ex condicto suscepta. Host. *in sum. h. t. n. 1.* Sylv. *v. Duellum. n. 1.* Azor. *p. 3. l. 2. c. 5. n. 2.* Pirh. *h. t. n. 1.* & alii communiter. Dicitur græcè: *Monomachia. can. monomachiam. 2. q. 5.* aliud est solenne, quòd sit servatâ formâ & solennitate circa tempus & locum securitatis privilegio munitum (quod campum francum communiter vocant) adhibitis quoque testibus, quos paternos & secundantes dicunt; aliud privatum, quòd quidem etiam ex condicto statutoque tempore & loco absque tamen aliis solennitatibus circa securitatem loci & patris adhibitis.

Quest. 270. An & qualia duella illicita sint?

1. Resp. Primò in genere: Duellum regulariter loquendo utroque modo acceptum, jure naturali & divino, humano, tam Civili: *l. unic. c. de gladiator.* quàm Canonico. *c. 1. § 2. h. t. can. monomachiam. 2. q. 5.* est illicitum, & prohibitum sub gravissimis pœnis, ut constat ex Trid. *sess. 25. de reform. c. 19.* ubi: *detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut eruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christianorum orbe penitus exterminetur, ubi etiam pœnas subiungit, de quibus paulò post.*

2. Resp. Secundò in speciè: illicitum etiam est in sequentibus casibus. Primò: tam quatenus offertur, quàm quatenus acceptatur ad demonstrandam veritatem & probationem innocentiae seu purgationis criminis, etsi olim ob hanc causam duella fuerint frequentata, etiam quandoque à viris non improbis;

tum quia medium est difficile, & à quo natura humana abhorret; tum quia ineptum ad finem veritatis manifestandæ & purgationis faciendæ, dum scilicet innocens in duello occumbit; cùmque Deus victoriam non promiserit innocenti, neque iustum sit eam ab illo sperare medio tam indebito & atroci, etiam tanquam vanum, superstitiosum & sortilegum, damnantur, juxta Doctrinam D. Tho. 2. 2. q. 95. a. 8. ad 3. *in fine.* & ibi Cajet. & Azor. *cit. c. 5. q. 1.* Sylv. *l. c. Sanch. l. 2. mor. c. 39. n. 3.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 5. ad princ.* Castrop. *tr. 6. d. 5. p. 7. n. 6.* Valent. 2. 2. d. 3. q. 17. p. 1. Suar. *d. 13. de bello. s. ult. n. 1.* Per. Nav. *de rest. l. 2. c. 3. in 2. p. du. 13. n. 296.* Pirh. *h. t. n. 1.* Secundò multò magis illicitum est susceptum in ordine ad ostentandam animositatem, vires & peritiam duellandi, siquidem iniquum est & rectè rationi contrarium pro tam vano fine asumere medium tam atrox & periculosum vitæ & animæ utriusque duellantium. Valent. *l. c. Azor. l. c. q. 4.* Suar. *l. c. Castrop. l. c. n. 5.* Azor. *l. c. q. 2.* Pirh. *l. c.* & alii A. A. paulò antè citati. Arg. *c. 1. de torneamento,* multò minus licitum est duellum ad spectantium animos & oculos oblectandos; cùm nimis atrox & crudele medium sit ad finem tam levis momenti. Azor. *l. c. q. 2.* Sayr. *l. c. n. 14.* Pirh. *l. c.* & alii communiter. Tertio: assumptum ob vindicandam injuriam privatam, seu ad satisfactionem pro illata injuria accipiendam; tum quia non licet injuriam propriâ autoritate vindicare, *c. nullus. c. de Judas;* tum quia duellum ob eventus incertitudinem est medium ineptum ad reparandam injuriam. Laym. *l. c. n. 3.* Azor. Pirh. *h. t. c. Castrop. l. c. n. 7.* sed neque ob eandem rationem licitum est in bello tam offensivo, quàm defensivo autoritate publicâ instituire duellum, seu vindictam publicam committere uni, Laym. *l. c. n. 3.* citatis Cajet. Valent. Sanch. Quarto: ad determinandam litem civilem; quia nec ad hunc finem est

est medium aptum; cum semper exponatur periculo iustitia causa, & insuper vita propria & aliena, sicutque alia via ad obtinendum hunc finem, nempe transactio partium, sententia Judicis, vel, si causa postulet, bellum commune seu publicum, adeoque in hoc casu acceptans duellum, non tam est defensor, quam aggressor, Azor. l. c. 9. §. 5. Sayr. Clar. Reg. L. 7. c. 13. n. 14. Laym. l. c. n. 1. vers. altera causa. Pirh. h. t. n. 1. Extenduntque hoc ipsum propter easdem rationes Pirh. cum Azor, & Sayro ad casum, quo non acceptans duellum, non posset alio modo obtinere iustitiam, vel perderet causam suam, quin etiam certò & probabilissimè quis cognosceret, se per calumniam injustè oppresum in iudicio, & non superesse medium aliud evitandæ mortis, vel gravissimæ infamiae aut amissionis honorum, quam offerre, vel oblatum duellum acceptare, neutrum adhuc licere, tenent apud Laym. l. c. n. 1. Abulens. in 1. rog. c. 17. §. ult. Salon. 2. 2. §. 64. a. 3. contrav. 3. Contrarium tamen, nimirum licitum esse ob vitæ defensionem, tam offerre, quam acceptare duellum, etiam propriâ autoritate, tradunt Major in 4. d. 15. §. 23. §. 6. arguitur. Nav. c. 11. n. 39. Valent. Tom. 3. §. 17. p. 1. Mol. tr. 3. d. 17. n. 7. Cajet. 2. 2. §. 95. a. 8. causa 4. qui tamen requirit, ut accedat consensus Principis; idem tenet Laym. l. c. n. 2. ed, quòd contra iniquum aggressorem, vel insidiatorem vitæ (qualis est calumniator injustam machinans mortem in iudicio) jure naturali cuivis permessa defensio, qualis etiam est susceptio duelli, etsi autem, ut inquit Laym. malè agat Princeps decernendo vel permittendo in tali casu duellum, innocens tamen duello decertaturus, cum consensu Principis minùs timere debet de scandalo & malo exemplo orituro. Quin imò universim licere offerre & acceptare duellum, non tantùm ob defensionem vitæ, sed & honoris & fortunarum, asserunt Pet. Nav. L. 2. c. 3. du. 13. num. 289. Sanch. L. 2. mor. c. 39. n. 7. quod tamen addunt, in tali casu præstare, calumniatorem tollere è medio, quam se duelli periculo committere à paucis admittendum credo. Et certè id tantùm non absolutè negat Laym. l. c. n. 2. in fine, dum ait, quòd licet innocentia demonstrari non possit, sit tamen res plena scandali, & pessimi exempli, dum innotescit, hominem de calumnia non convictum per insidias occisum esse. Et si, ut notat apud eundem Less. L. 2. c. 9. d. 8. n. 47. sententia hæc vel scripto, vel ipso facto à viris doctis defenderetur, plures persuasos sibi ab actore injuriam vel calumniam parati, ad eundem clanculum è medio tollendum, facillè aggressuros cum maximo Reipublicæ damno. Quintò, ob honorem proprium defendendum, vitandamque ignominiam ex eo imminentem, quòd vir nobilis tanquam ignarus & timidus oblatum sibi duellum recuset & fugiat, dum non potest deinceps sine rubore comparere coram sociis, non est licita duelli acceptatio, Cajet. l. c. a. 8. Suar. l. c. n. 5. Sanch. l. c. n. 9. Valent. l. c. p. 2. vers. nec secundo. Nav. l. c. 286. Cönnick. d. 32. du. 2. n. 8. Castrop. l. c. n. 8. Pirh. l. c. Azor. l. c. §. 6. provocatus enim ex ista repulsa apud viros honestos & prudentes non facit jacturam honoris. Adde, quòd non liceat alteri mortem inferre, nisi aggressori, ad sui defensionem; acceptatio autem illa duelli non est defensio sui, cum invitans ad duellum non aggreditur honorem, neque cogit ad pugnam, sed suadet, ita Castrop. Secus tamen est in viro nobili, quem alius actu aggreditur; tunc enim per aggressionem patitur vim, quam non tenetur fugâ sibi

R. P. Leur. Jur. Can. Lib. V.

ignominiosâ declinare, sed potest in vasorem occidere. Azor. Pirh. Castrop. l. c. cit. idem est, dum quis minatur mortem, aut gravem jacturam bonorum, quam certò credit inferendam ab eo, nisi cum illo duellet; licere enim tunc duellum acceptare, quin & illud offerre, docent Sanch. l. c. 8. Valent. l. c. p. 1. vers. talis. Cönnick. l. c. n. 4. Less. L. 2. c. 9. du. 8. n. 49. Castrop. n. 9. ed, quòd tunc non eligat quis absolutè periculum mortis, sed moraliter certum periculum mortis, & amissionem bonorum commutet cum periculo dubio & incerto; quòd si autem injustus invalor vitæ, honoris, fortunarum sub eadem comminatione vellet te inire duellum, non secum, sed cum tertio innocente, non liceret cum eo te non aggrediente duellare eum impetendo, ad salvandam vitam & fortunas tuas, cum non liceat ad ea salvanda innocentem directè occidere; ita videtur probabilissimè sentire Castrop. num. 10. citatis Sylv. v. duellum. §. 2. Tabien. eod. v. §. 3. num. 4. Armill. num. 5. D. Anton. p. 3. tit. 4. c. ult. §. ult. Henriq. quodlib. 5. §. 32. Abul. 1. reg. c. 17. §. ult. contra citatos à te Cajet. l. c. §. 95. a. 8. Nav. de rest. L. 2. c. 3. in p. 2. du. 3. n. 13. §. num. 295. Sanch. in decal. L. 1. c. 39. n. 4.

Quest. 271. In quibus casibus licitum sit, & honestetur duellum?

1. Resp. In sequentibus: Primò, dum duobus reis damnatis ad capitis supplicium pro merito indicitur à Principe duellum, ita, ut ei, qui vicerit, seu superstes manserit, vita condonetur, secundùm se & speculativè loquendo, licitum est tale duellum, Major. in 4. d. 15. §. 23. §. quarto argumentor. Azor. cit. c. §. 9. 7. Comito. L. 6. resp. mor. §. 16. Laym. l. c. c. §. n. 1. Pirh. h. t. n. 2. non enim id à jure naturali alienum est, utrumque reorum mortis in alterum constitui ministrum iustitiæ, ad exequendam mortis sententiam; ei autem, qui vicerit, vita à Principe condonetur; quia tamen id ipsum ob adjunctas circumstantias non vacat periculo scandali, neque expediens, neque licitum esse, concedi à Principe, qui tamen, ubi id concesserit, licitum videri acceptare duellum, tum publicæ iustitiæ zelo, tum propriæ vitæ salvandæ gratiâ. De cætero non posse Principem deferre duellum injusto accusatori (intellige necdum tamen de injuria, seu falsitate condemnato) cum reo, neque eum illud acceptare teneri, ex eo deduci videtur, quòd, etsi Princeps nullam irroget injuriam reo, condemnationem debitam commutans in duellum, gravem tamen irrogat injuriam accusatori, cum absque causa legitime probata exponat illum manifesto periculo vitæ, exponi permittat aut decernat; & si accusator liberè in illud periculum consentiat, esto, Princeps non sit injuriosus, est tamen injuriosus Reipublicæ, cujus administrationem gerit, dum absque causa publica & legitima periculo vitæ permittat subditum suum exponi; ita ferè Castrop. l. c. n. 12.

2. Secundo: Licitum est ob bonum Reipublicæ assumptum duellum, dum v. g. ad finendum bellum, bellicæ calamitates, decidendamque controversiam Principum, & pacem conciliandam supremi exercitûs Duces de consensu suorum Principum, puta Regum vel Principum, expediens decernunt, ut totum bellum ad duorum aut paucorum militum certamen revocetur, cum per alterutrius duellantium cædem plurimæ cædes & gravissima damna ex utraque parte evitentur; & ita cum communi tenent Liran. in c. 17. L. 1. Reg. Cajet. cit.

U

a. 8.

n. 8. *caus. 5. Sa. v. duellum. n. 2. Nav. in sum. c. 9. n. 39. Valent. cit. q. 17. p. 1. Toler. L. 5. c. 6. §. advertendum. Sanch. L. 2. mor. c. 39. num. 16. Laym. l. c. n. 3. Azor. cit. c. 5. q. 3. Pirh. h. t. n. 2. Pignat. Tom. 9. consult. 88. n. 48. Castrop. l. c. n. 15. atque ita ad duellum provocavit Eduardus III. Rex Angliæ, Philippum VI. Valesium, Franciscus Rex Galliæ, Carol. V. Imperatorem. Licet etiam in hoc militibus, & Principi se obligare ad non succurrendum periclitanti, seu succubituro, cum quandoque licitum sit, obligare se ad abstinendum à ferendo auxilio periclitanti, dum id ferri nequit sine gravi damno proprio, aut boni communis, uti in præsentem milites defendere nequeunt socium duellantem, nisi violent fidem datam, totumque exercitum, cujus nomine pugnatur, periculo exponant, docent Suar. d. 13. de bello. s. ult. Cöinich. d. 32. du. 2. n. 28. Castrop. n. 16. Sanch. l. c. n. 17. qui etiam ait, hoc pactum expressum vel tacitum semper annexum esse duello communi utriusque exercitus, seu Ducum consensu constituto. De cætero conditio ad cohonestandum duellum, hæc adesse debet, ut spes victoriæ non magis dubia per duellum, quam per bellum reddatur; peccaret siquidem Princeps gravissimè adversus suam Rempublicam, certam victoriam, quam per bellum haberet, commutando in incertum duelli. Item contra duellantes illos exponendo periculo interitus sine legitima causa, Castrop. l. c. n. 15. Reiffenst. h. t. n. 40. Secus est, si Princeps advertens se ad resistendum imparem, aut vix superesse spem victoriæ bello obtinendæ, tunc enim acceptate & offerre potest tale duellum suorum, si justam bellandi causam habet, uti etiam id licitum, ne recutato vel non oblato tali duello exercitus hostilis feret audacior ad prælium, vel ne milites provocati animo concidant, & spem victoriæ abjiciant, vel, ut consularur honori & famæ militum &c. Azor. l. c. c. 5. q. 4. Nav. man. c. 15. n. 27. Valent. cit. p. 1. Sanch. l. c. n. 13. Laym. Pirh. ll. cit.*

3. Tertiò: Ob defensionem honoris divini, religionis, boni communis, dum à peccatis contra Deum, blasphemando illum, contra Religionem v. g. conculcando venerabili Sacramento, profanatione rerum sacrarum, aut contra bonum commune, inferendo illi grave damnum, desistere quis non vult, nisi duellum cum illo in eas, licet acceptare illud, uti & illud ei indicare, citrà quòd ipse offerat illud, dum ab illis injuriis Deo, Religioni, bono communi iterogandis non desistit, modò alia via non suppetat ad illum dimovendum; secus tamen est, de peccatis nocentibus soli peccanti; ita ferè Castrop. l. c. n. 14. alias causas, ob quas duellum licitum, vide hinc inde per modum limitationis infertas responsionibus ad *quest. preced.*

Quest. 272. Quæ pœnæ illicitè duellantibus jure civili statuitur?

REsp. Duella propriè talia, etsi prohibita jure civili, *L. unic. c. de gladiatoribus.* (cujus textus, quamvis loqui videatur de congregantibus in ludo gladiatorum, vel eorum, qui operas suas locabant ad decertandum cum bestiis, comprehendi tamen eodem duellantem, post Bartolum aliò que interpretes, volunt Castello *in proæmio h. t. n. 27. Ferret. n. 35. Bocer. de duello. c. 2. Brunnem. in cit. L. unic. n. 2.*) nullatenus in specie pœnis subjiçuntur, unde arbitrariis remittuntur.

Quest. 273. Quæ pœnæ jure canonico statuitur tam præstantibus favorem,

auxilium, consilium, præsentiam duellantibus, quam per se ipsos congregantibus?

REsp. Hæc pœnæ statuuntur in Concilio Trident. *sess. 25. de reform. c. 19.* ubi primò excommunicantur Imperatores, Reges, Duces, Principes, Comites, & alii quicumque Domini temporales, concedentes locum ad duellum in suis terris. Secundò privantur jurisdictione & dominio Civitatis, castri, loci, in quo duellum fieri permiserint, si eum ab Ecclesia obtinuerint, & si sit feudum, statim ad Dominum directum devolvitur. Tertiò, patrini excommunicationis, amissionis omnium bonorum, proscriptionis & perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniendi. Quartò, qui consilium ad duellandum tam in jure, quam factò dederunt, vel alià quacunque ratione id suaserunt, nec non spectatores excommunicationis vinculo tenentur, non obstante quacunque pravâ consuetudine, etiam immemoriali. Easdem pœnas incurrunt duellantes in propria persona, qui insuper, si in ipso conflictu occubuerint, privantur postea sepulturâ ecclesiasticâ. Porro easdem pœnas Concilii postmodum extendit Gregor. XIII. in Bulla *ad tollendum.* ad duella privata, quæ ex conditio statuto loco & tempore, etiam sine patris, sociisque ad id vocatis, & aliis solennitatibus; dum aliàs Trident. non locutum, nisi de duellis publicis. Clemens VIII. insuper hoc Decretum Trid. aliàsque Constitutiones Apostolicas desuper factas confirmavit & extendit in Bulla: *Illius vices,* quam recitat Quarant. *in Sum. Bullar. v. duellum.* ita, ut abolutionem Sedi Apostolicæ reservaverit. Verùm has Constitutiones, ut & Decretum ipsum Trident. quò ad pœnas temporales, puta perpetuæ infamiæ, proscriptionis, privationis, jurisdictionis feudi &c. in illo rigore in Germania, partibusque Septentrionalibus non videri recepta, seu in usum deducta, putant Laym. l. c. n. 4. Pirh. n. 3. Gobath. Reiffenst. & alii id probantes multiplici experientia & praxi, quamvis quò ad pœnas spirituales, puta excommunicationis, privationis sepulturæ, inhabilitatis ad illa, in Germaniâ, uti & in cætero orbe esse recepta, admittant hi AA. nisi quòd dicant aliquos ob ignorantiam excusari à censuris, quod tamen eorum aliqui tantum pro foro interno, non externo, admittunt. Sic quoque Confessarios Ordinum mendicantium extra urbem & patriam absolvi posse per privilegia sua duellantes socios, item & fautores eorum, sicut ab aliis casibus & censuris Papæ reservatis, juxta declarationem Clementis VIII. de qua testantur Comit. *L. 6. qq. mor. q. 17. Reginald. in praxi volum. post. L. 21. num. 83. Filluc. Tom. 1. tr. 15. de cens. in practic. c. 3. num. 106.* asserunt Laym. Pirh. ll. cit. De cætero notandum: excommunicationem tam respectu duellantium, quam fautorum eorundem, incurri ipso factò, cæteras pœnas non nisi per sententiam, Azor. *L. 2. c. 6. not. 3. Pirh. cit. num. 3.* Et quod specialiter attinet privationem sepulturæ, is, qui vulneratus in duello paulò post, v. g. eadem adhuc die moritur, privandus adhuc sepultus à ecclesiasticâ, etsi pœnitens & à censuris absolutus decedat, tradunt Sanch. *Seleclarum d. 36. n. 9. Pignat. consult. 88. n. 66. Lazan. v. duellum. n. 14. Dian. p. 4. tr. 4. resol. 92.* & alii, quos citat & sequitur Reiffenst. *h. t. n. 43.* ex ea ratione, tum quia jura universaliter decedentes in duello privant sepulturâ sine distinctione, sive decedant sine, sive cum pœnitentia,

tentia, tum quia sic expressè præcipit Rituale Romanum, iussu Pauli V. editum, *Rubrica de exequiis*, hisce verbis: *Negatur ecclesiastica sepultura decedentibus in duello, etiamsi ante obitum dederint signa penitentia*. Secus est de decedentibus priùs post unum alteriùve diem, *Dian. p. 11. tr. 6. resol. 26. v. duellum*. Caraffa de duello, *tr. 2. f. 3. q. 19. n. 9*. Portel, & alii citati à Reiffenst. *l. c.* eò quòd, licèt talis ex duello decedat, non tamen censeatur decedere in duello.

Quest. 274. Quæ pœna specialiter statuta Clericis duellantibus?

Resp. Clerico tam provocanti ad duellum, quàm oblatum acceptanti præter pœnas communes illi cum Laicis duellantibus, exceptâ fortè privatione sepulturæ ecclesiasticæ, statuitur depositio ab officio & beneficio, per *e. 1. h. t.* quod ipsum tamen non intelligendum de rigorosè & propriè dicta depositione, (utpote in qua Episcopus nunquam potest, Papa non nisi rarissimè solet dispensare, & tamen in *cit. c.* dicitur, Episcopum posse cum eo

dispensare) sed de suspensione, imò nec ipso jure suspensus, sed per sententiam suspendendus, cum *cit. c.* dicatur esse deponendus, *Suar. de cens. d. 31. f. 4. n. 48*. *Sanch. L. 2. mor. c. 29. n. 18*. *Pirh. h. t. n. 5*. neque hæc pœna incurritur propter solam provocationem aut acceptationem, sed requiritur, ut ad realem pugnam sit deventum, *Suar. Sanch. Pirh. l. cit. Arg. cit. c. 1.* ubi dicitur: *Sive victor, sive victus fuerit*. Neque etiam deponendus aut suspendendus, si pugnaverit coactus ob necessariam sui defensionem, cum etiam licitum sit illi suum aggressorem occidere, quod ipsum *Pirh. l. c.* cum *Abb. in cit. c. not. 2.* quòd ad duellum offerendum & acceptandum, extendit ad necessitatem, etsi ea absolutè sit evitabilis. Potest quoque Episcopus juxta *cit. c.* in dictis pœnis dispensare cum Clerico duellante, (intellige propriâ manu, vel per substitutum sibi) modò ex duello subsecuta non fuerit mors, aut membrorum mutilatio, quia tunc incurritur irregularitas, ut constat *ex c. 2. h. t.* in qua solus Papa dispensare potest.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

Quest. 275. Quinam intelligantur hic nomine Sagittariorum, & quid jura circa illos statuunt?

1. **R**esp. Ad primum: Per Sagittarios & Ballistarios hic intelliguntur, qui in sagittis jaculandis ex arcubus (intelligi videtur unâ vice pluribus) vel ex ballistis seu catapultis, (quarum olim frequens usus erat) faxis, quibus hodieum substituta sunt tormenta bellica & mortaria, ad eiaculandos globos ferreos, aut pilas lapideas gravioris ponderis, pro dejiendis mœnibus, aut sternendis hostium agminibus in acie constitutis) peritiam seu artem exercent, ut cum *Gonzal. in c. univ. h. t. n. 3.* AA. alii.

2. Resp. Ad secundum: Exercitium seu professionem hujus artis mortifera & odibilis, ut vocatur *cit. c. univ.* quia multiplicatis unâ vice homicidiis causam præbere solet, quamvis videatur universaliter prohibitum, *cit. c.* probabilis tamen cen-

setur ab AA. non nisi contra Christianos & Catholicos pro Saracenis, aliisque infidelibus prohibitum sub anathemate per sententiam infligendo, quemadmodum sub eadem pœna, ipso jure tamen lata, & fedi Apostolicæ reservata prohibentur, ad infideles arma deferti, per *c. ita quorundam. & c. quod olim de Judæis*. & ita tenent *Gonz. n. 4.* *Barbos. n. 3.* *Pirh. & alii. h. t.* non prohiberi verò Catholicis in bello justo contra Catholicos, docent cum *Gl. in cit. c. v. artem*. *Barb. Honor. & plerique alii, & constat quotidianâ praxi, & ea ratione, quòd nihil referat, quibuscunque armis & modo (puta apertè vel ex insidiis) justum bellum gerens pugnet, modò Sagittarii vel Ballistarii in exercitu non adhibeant incantationes, superstitiones, aliisque artes, ad certius, forcius aut longius hosti nocendum, quòd præcipuè cavet *cit. c.* opinantur *Barb. ibi num. 2.* & apud *Wiestn. ibid. n. 3.* *Delrio de inquisit. magic. L. 3. c. 1. q. 8. f. 4.**

TITULUS XVI.

De Adulterio & Stupro.

CAPUT I.

De Adulterio.

Quest. 276. Adulterium improprie & proprie quid sit & quotuplex?

1. **R**esp. Primò: Impropiè tale & largius sumendo est omnis copula carnalis extra statum matrimonii habita, *Can. nemo. 32. q. 4.* unde *Leg. Julia*, Adulterium & stuprum promiscuè sumuntur, *L. inter stuprum. ff. de V. S.* Propriè verò Adulterium, quasi ad alienum thorum accessio, ut *Host. in sum. h. t. n. 1.* *Sylv. v. adulterium. n. 1.* definiti potest, *R. P. Leur. jur. Can. Lib. V.*

quòd sit carnalis ad alienam vi conjugii non suam accessio, cumque ea conjunctio, quâ fides & thorus conjugalis violatur. Unde malitiam duplicem continet, unam luxuriæ, quia est concubitus vitii cum femina extra conjugium, alteram injustitiæ, quia est concubitus cum conjugate alieno vel aliena, *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 8.* *Azor. p. 3. inst. c. 7. in pr.* cum communi; quæ posterior malitia non tollitur per consensum alterius conjugis, cum adhuc inferatur injuria Deo Authori naturæ, qui vinculo indissolubili utrumque conjugem sibi invicem